

(1) ספר שמות פרק כב

(כ) וגר לא תונה ולא תלקצנו פי גרים הויתם בארץ מצרים: כל אלמנה ויתום לא תענון: אם ענה תענה אתו פי אם צעק וצעק אלי שמע אשמע צעקתו:

אם פסך תלנה את עמי את העני עמך לא תהיה לו פנשה לא תשימון עליו נפש: אם חבל תחבל שלמת רעה עד בא השמש תשיבנו לו: פי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו במה ישפב והנה פי וצעק אלי ושמעתי פי חנון אני.

(35) מדרש תנחומא משפטים פרק טז

אם חבל תחבל אמר הקב"ה כמה את חייב לי אתה חוטא לפני ואני ממתין לך ונפשך עולה אצלי בכל יום ובכל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון והיא מתחייבה אני מחזיר לך את נפשך שאתה חייב לי אף אתה אע"פ שהוא חייב לך אם חבל תחבל עד בא השמש תשיבנו לו כי הוא כסותה לבדה אף אתה דבר אחד יש לי אצלך אם אין אתה מחזיר משכוננו איני מחזיר לך את נפשך לפיכך אם חבל תחבל והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני שהוא קורא תגר לפני ואומר רבון העולם אני אדם והוא אדם הוא שוכב על מטתו ואני במה אשכב לפיכך ושמעתי כי חנון אני אמר הקב"ה בעוה"ז הייתי שומע צעקת יחידים ולעתיד והיה טרם יקראו ואני אענה (ישעיה סה) והנביא אומר כי עם בציון ישב וגו' (שם ל):

(6) רמב"ן על שמות פרק כב פסוק כו

(כו) ושמעתי כי חנון אני חנון ומקבל תחנת כל אדם אע"פ שאינו הגון, מגזרת חנם והענין, שלא תחשוב, לא אחבול שלמת הצדיק, אבל שלמת אדם שאינו צדיק אקח ולא אשיבנו כי צעקתו לא ישמע אל, לפיכך אמר כי חנון אני ושומע צעקת כל מתחנן לי:

(8) רשב"ם על שמות פרק כב פסוק כו

שמעתי כי חנון אני - אע"פ שמן הדין יש לו משכון אינו חייב להחזירו אלא לפנים משורת הדין ולא היה לו לשמוע צעקתו אם לא מפני שרחום וחנון אני. אבל למעלה אצל אלמנה ויתום לא תענון כתוב שמוע אשמע צעקתו. הואיל ומן הדין שומע הקב"ה צעקתו לפיכך לא כתוב שם כי חנון אני:

(26) פירוש בעלי התוספות על שמות פרק כב פסוק כד

אם תעשה כן ושמעתי כי חנון אני. ר"ל כשיתפלל עליך על הטובה שעשית לו אשעה ואשמע תפלתו לפי כי חנון אני והיינו דכתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך:

רש"ר הירש פרשת משפטים

כסותה - בלשון נקיבה (האות ה"א); עליך לחוש את מצבו האומלל!

החזרת המשכון יום יום בשעת הצורך היא חובה שיש עמה טירחה מרובה; לפיכך החשיבה התורה ביותר, שהמלווה יקיים מצוה זו בקפידה. ומכאן דברי יחזקאל (יח, ז), כשהוא בא לתאר מעשיו של איש עושה משפט וצדקה: "חבלתו חוב ישיב" - הוא ישיב את משכנו באותה דייקנות שישב את החוב לבעליו.

(2) זוהר חלק ב דף פו/ב

(תהלים קב א) תפלה לעני כי יעטף ולפני יהו"ה ישפוך שיחו, כל צלותא דישאל צלותא, וצלותא דעני עלאה מכלהו, מאי טעמא משום דהאי סלקא עד כורסי יקרא דמלכא, ואתערט ברישיה, וקודשא בריך הוא משתבח (נ"א מתעטף) בההיא צלותא, ודאי תפלה דעני תפלה אקרי. כי יעטף, עטופא דא לאו עטופא דכסו הוא, דהא לית ליה, אלא כתיב הכא כי יעטף, וכתיב התם (איכה ב יט) העטופים ברעב, ולפני יהו"ה ישפך שיחו, דיקבל קמי מאריה, ודא ניחא ליה קמי קודשא בריך הוא, משום דעלמא מתקיימא ביה, כד לא אשתכחו שאר קיימי עלמא בעלמא, ווי למאן דההוא מסכנא יקבל עלוי למאריה, משום דמסכנא קריב למלכא יתיר מכלהו, דכתיב (שמות כב כו) והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני, ולשאר בני עלמא זמנין דשמע זמנין דלא שמע. מאי טעמא, משום דדירוריה דמלכא בהני מאני תבירי, דכתיב (ישעיה נז טז) ואת דכא ושפל רוח, וכתיב (תהלים לד יט) קרוב יהו"ה לנשברי לב, (שם נא יט) לב נשבר ונדכה אלהי"ם לא תבזה, מכאן תנינן, מאן דנזיף במסכנא נזיף בשכינתא.

(1) זוהר חלק א דף קסח/ב

תא חזי צלותא דכל בני נשא צלותא, וצלותא דמסכנא איהי צלותא דקיימא קמיה דקב"ה, ותבר תרעין ופתחין, ועאלת לאתקבלא קמיה, הה"ד (שמות כב כו) והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני, וכתיב (שם כב) שמוע אשמע צעקתו,

רמב"ן על שמות פרק כב פסוק כב

והנכון בעיני כי יאמר אם ענה תענה אותו רק צעוק יצעק אלי בלבד מיד אשמע צעקתו, איננו צריך לדבר אחר כלל, כי אני אושיענו ואנקום אותו ממך והטעם, כי אתה לוחץ אותו מפני שאין לו מושיע מידך, והנה הוא נעזר יותר מכל אדם, כי שאר האנשים יטרחו אחרי מושיעים שיושיעום ואחרי עוזרים לנקום נקמתם, ואולי לא יועילו והצל לא יצילו, וזה בצעקתו בלבד נושע בה' וינקם ממך, כי נוקם ה' ובעל חמה (נחום א ב):

<מהבעש"ט> [שמעתי ממורי] פירוש הפסוק תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו, ע"פ משל שהכריז המלך ביום שמחתו כל מי שיבקש דבר מן המלך ימלאו <לו בקשתו> [מבוקשו], [ויש מי שביקש שררה וכבוד, ויש שביקש עושר, ונתנו לכ"א מבוקשו]. והיה <שם> <חכם א' שאמר ששאלתו ומבוקשו שידבר המלך בעצמו עמו ג' פעמים ביום, והוטב מאד בעיני המלך מאחר שדיבורו חביב עליו מן עושר וכבוד, לכן ימולא בקשתו שיתנו לו רשות ליכנס בהיכלו לדבר עמו ושם יפתחו לו האוצרות שיקח מן עושר וכבוד ג"כ. וז"ש תפלה לעני וגו' לפני ה' ישפוך שיחו, שזה מבוקשו וכו', ודפח"ה.]